

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури і мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

Тарасюк Іван Іванович

КОМПОЗИЦІЯ

Методичні рекомендації

Луцьк
2017

УДК 7.012(075.8)
ББК 85.100.50я73-9
Т 19

*Рекомендовано до друку науково-методичної радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 2 від 10 жовтня 2017 р.)*

Рецензенти:

Лесик О. В. – доктор архітектури, професор, дійсний член Української академії архітектури, завідувач кафедри образотворчого мистецтва факультету культури і мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Лесик-Бондарук О. О. – кандидат архітектури, доцент кафедри образотворчого мистецтва факультету культури і мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Тарасюк І. І.

Т 19 «Композиція»

Методичні рекомендації до курсу «Композиція» / І. І. Тарасюк. – Луцьк: Терен, 2017. – 28 с.

Методичні рекомендації до курсу «Композиція» розроблені відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра і спрямовані на розкриття основних положень теорії образотворчої композиції з метою поглибленого вивчення законів, правил і прийомів композиції, а також створення оптимальних можливостей для фахового та творчого розвитку студентів, формування в них естетичного смаку відповідно до вимог сучасної освіти та умов сьогодення.

Мета видання – надати методичну допомогу викладачам у проведенні занять з курсу «Композиція».

Для викладачів та студентів I, II, III курсів спеціальності 023 - Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

УДК 7.012(075.8)
ББК 85.100.50я73-9

©Тарасюк І. І., 2017

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017

ЗМІСТ

1. Опис навчального курсу.....	4
2. Пояснювальна записка.....	4
3. Структура залікового кредиту курсу.....	5
4. Теоретичний курс.....	7
5. Практичний курс.....	9
6. Завдання для самостійної роботи.....	12
1) Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу.....	12
2) Підготовка до практичних робіт та лабораторних робіт.....	18
3) Підготовка до виконання модульних контрольних робіт з курсу «Композиція»	20
4) Систематизація вивченого матеріалу перед заліком та іспитом.....	20
7. Індивідуальні завдання.....	22
8. Оцінювання.....	23
9. Рекомендована література.....	26

СТРУКТУРА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

«КОМПОЗИЦІЯ»

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів 8	02 - Культура і мистецтво	Навчальна дисципліна професійної та практичної підготовки	
	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»		
Модулів 8	Образотворче мистецтво	Рік підготовки	1,2,3
Змістових модулів 8		Семестр	2,3,4,5
ІНДЗ: є		Лекції	24 год.
Загальна кількість годин 288		Практичні	0 год.
Тижневик годин (для денної форми навчання) аудиторних 2 самостійної роботи 1 індивідуальної роботи 1	Бакалавр	Лабораторні	116 год.
		Самостійна робота	78 год.
		Індивідуальна робота	70 год.
		Форма контролю: <u>екзамен (5 семестр),</u> <u>Залік (3,4 семестр),</u> <u>контрольна робота (2 семестр)</u>	

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією з необхідних умов організації навчального процесу за кредитно-модульною системою є наявність навчальної програми з кожної дисципліни, виконаної за модульно-рейтинговими засадами і доведеної до відома викладачів та студентів.

Рейтингова система оцінювання (PCO) є невід'ємною складовою навчальної програми і передбачає визначення якості виконаної студентом усіх видів аудиторної та самостійної навчальної роботи та рівня набутих ним знань та вмінь шляхом оцінювання в балах результатів цієї роботи під час поточного, модульного та семестрового контролю, з наступним переведенням оцінки в балах у оцінки за традиційною національною шкалою та шкалою ECTS (European Credit Transfer System).

Програма навчальної дисципліни «Композиція» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки рівня «Бакалавр» напряму 02 - Культура і мистецтво для спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

«Композиція» в перекладі з латинського означає: побудову, формування, групування частин в єдине ціле.

Композиція - форма існування твору, як органічного цілого, як змістовної єдності. Суть цього поняття в мистецтві розкривається в різних аспектах:

- Композиція, як результат творчого процесу;
- Композиція, як процес формування твору і розкриття теми;
- Композиція, як наука про специфіку художнього твору, принципи побудови і процес творення, сприймання і аналіз художнього твору і творчого процесу;

- Композиція, як навчальний предмет.

I. Метою викладання навчальної дисципліни "Композиція" є вивчення етапів розвитку теорії композиції, теоретичних основ композиції, методики викладання композиції та практичного застосування теоретичних знань.

II. Основними завданнями вивчення дисципліни "Композиція" є естетичне виховання студентів, розвиток художнього смаку, образного мислення, творчої уяви, зорової пам'яті, вивчення історії розвитку та основ теорії композиції, їх практичне застосування в творчій діяльності.

III. Вивчення курсу «Композиція» проходить у тісному міждисциплінарному зв'язку з курсами: «Малюнок», «Живопис», «Скульптура», «Графіка», Перспектива в образотворчому мистецтві», «Основи кольорознавства», «ДПМ», «Композиція в монументальному живописі», «Дизайн».

IV. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

- **знати:** роль композиції в вивченні навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки спеціальності "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація", основні етапи розвитку теорії композиції, аналіз композиційних форм в історичному аспекті, теоретичні основи композиції.
- **вміти:** використовуючи принципи побудови і процесу творення, аналіз художнього твору і творчого процесу - створити, сформулювати, побудувати художній твір на закріплення теоретичних знань з основ композиції з запропонованих видів образотворчого мистецтва.

Лекційний курс охоплює короткий огляд основних етапів розвитку теорії композиції, аналіз композиційних форм в історичному аспекті для визначення типології композиційних рішень: передбачає знайомство з теоретичними основами композиції та методикою її викладання.

Практичний курс – це виконання практичних завдань на закріплення теоретичних знань з основ композиції.

3. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ Структура навчальної дисципліни. 2 семестр

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Усього	у тому числі						
		Лекц.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Кон тр. роб.	К он с.
1	2	3	4	5	6	7	8	-
Змістовний модуль I. Вступ до композиції. Історія розвитку композиції. Відкрита та замкнута композиція.								
Тема 1. Історія розвитку композиції. Предмет композиції. Значення композиції при вивченні образотворчого мистецтва.	10	1	-	6	-	3	-	-
Тема 2. Структура, композиція, конструкція.	11	1	-	6	-	4	-	-
Тема 3. Поняття композиції. Види композиції. Типологія композиційних рішень.	8	1	-	5	8	2	-	-

Цілісність композиції.								
Разом за змістовним модулем I	29	3	-	17	8	9	-	-
Змістовий модуль II. Відкрита та замкнута композиція.								
Композиція натюрморту.								
Тема 4. Поняття «стилізації», «інтерпретації», «трансформації». Метод асоціативності.	12	1	-	6	-	5	-	-
Тема 5. Композиція натюрморту.	29	2	-	6	8	5	-	
Разом за змістовним модулем II	41	3	-	12	8	10	-	

Структура навчальної дисципліни. 3 семестр

Змістовний модуль III.								
Узагальнення в композиції.								
Тема 6. Природні форми та шляхи їх узагальнення.	12	1	-	7	-	4	-	-
Тема 7. Орнаменти та їх класифікація.	22	2	-	7	8	5	-	-
Разом за змістовним модулем III	34	3	-	14	8	9	-	-
Змістовний модуль IV.								
Композиція пейзажу.								
Тема 8. Композиція пейзажу.	13	1	-	7	-	5	-	-
Тема 9. Декоративний пейзаж.	24	2	-	8	9	5	-	-
Разом за змістовним модулем IV	37	3	-	15	9	10	-	-

Структура навчальної дисципліни. 4 семестр

Змістовний модуль V.								
Композиція в книжковій графіці.								
Тема 10. Композиція в книжковій графіці.	26	2	-	9	9	6	-	-
Разом за змістовним модулем V	26	2	-	9	9	6	-	-
Змістовний модуль VI.								
Композиція портрету.								
Тема 11. Композиція портрету.	28	2	-	10	9	7	-	-
Тема 12. Композиція гумористичного і сатиричного портрету, її особливості.	19	2	-	10	-	7	-	-
Разом за змістовним модулем VI	47	4	-	20	9	14	-	-

Структура навчальної дисципліни. 5 семестр

Змістовий модуль VII.								
Портрет у тематичній картині.								
Тема13. Історичний портрет.	14	2	-	7	-	5	--	-
Тема14. Портрет в інтер'єрі.	22	1	-	7	9	5	-	-
Разом за змістовним модулем VII	36	3	-	14	9	10	-	-
Змістовий модуль VIII.								
Композиція сюжетно-тематичної картини.								
Тема15. Композиція двохфігурної тематичної картини.	13	1	-	7	-	5	-	-
Тема16. Композиція багатофігурної сюжетно – тематичної картини.	25	2	-	8	10	5	-	-
Разом за змістовним модулем VIII	38	3	-	15	10	10	-	-
Усього годин	240	24	0	116	70	78	-	-

4. ТЕОРЕТИЧНИЙ КУРС

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСЛОВИХ МОДУЛІВ

2 семестр

Змістовий модуль I. Вступ до композиції. Історія розвитку композиції. Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Тема 1. Історія розвитку композиції. Предмет композиції. Значення композиції при вивченні образотворчого мистецтва.

Короткий огляд історії розвитку композиції. Виникнення композиційних форм та закономірностей. Розвиток композиції в Стародавньому Єгипті, Греції, Римі. Композиційні прийоми в період Середньовіччя та Відродження. Ренесанс в Україні. Еволюція композиційних схем XVII- XIX ст. Композиційні прийоми нових течій XIX-XX ст. Відродження українських традицій в XX ст.

Тема 2. Структура, композиція, конструкція.

Композиція картини. Побудова зображення на площині картини. Поле картини і зорове поле сприйняття. «Рама» і «край» картини. Простір як композиційний фактор. Час як фактор і завдання композиції. Зображення часу. Геометрія картини.

Тема 3. Поняття композиції. Види композиції. Типологія композиційних рішень. Цілісність композиції.

Сприймання картинної площини та загальні принципи організації композиційної рівноваги на площині. Форма та її об'єктивні властивості. Елементи форми. Співвідношення і пропорції. Пропорційна співрозмірність, як закономірна основа співвідношень елементів та цілого. Масштабність.

Змістовий модуль II. Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Тема 4. Поняття «стилізації», «інтерпретації», «трансформації». Метод асоціативності.

Ритм у природі та мистецтві. Ритм як засіб організації художньої форми. Метричні та ритмічні порядки. Закон ритмічних змін. Симетрія та асиметрія в композиції. Колір - як засіб композиції. Замкнута та відкрита композиція. Основні принципи та умови вирішення замкнутої композиції (монокомпозиції).

Тема 5. Композиція натюрморту.

Побудова композиції за мотивами натюрморту. Навчальний та творчий натюрморт. Аналіз композиційної структури. Формат та його вибір. Композиційний центр, його особливості. Лінійна і повітряна перспектива. Передача матеріальності.

3 семестр

Змістовий модуль III. Узагальнення в композиції.

Тема 6. Природні форми та шляхи їх узагальнення.

Графічні способи зображення мотивів. Лінійне, силуетне та комбіноване (логічне поєднання ліній і плям).

Тема 7. Орнаменти та їх класифікація.

Особливості композиційної структури орнаментів. Мотив-основний елемент орнаменту. Орнаментальна тема. Класифікація орнаментів. Принципи трансформації природних форм в орнаментальні мотиви. Способи зображення мотивів. Стилзація природних мотивів.

Змістовий модуль IV. Композиція пейзажу.

Тема 8. Композиція пейзажу.

Пейзаж як складова частина картини та самостійний жанр. Види пейзажу. Композиційні основи побудови пейзажу. Аналіз композиційної структури. Лінія горизонту. Точка зору. Масштаб ширини, висоти і глибини. Лінійна і повітряна перспектива.

Тема 9. Декоративний пейзаж.

Декоративне вирішення в композиції пейзажу. Стилзація, узагальнення та інтерпретація в пейзажі.

4 семестр

Змістовий модуль V. Композиція в книжковій графіці.

Тема 10. Композиція в книжковій графіці.

Елементи книги. Структура книги. Композиція внутрішніх елементів книги. Шрифт, як графіко-виразний засіб при оформленні книги. Ілюстрація та її види. Відношення ілюстрації до тексту. Формат книги. Пропорції книжкових форматів.

Змістовий модуль VI. Композиція портрету.

Тема 11. Композиція портрету.

Композиція портрету. Види портрету. Особливості композиційної побудови портрету.

Тема 12. Композиція гумористичного і сатиричного портрету, її особливості.

Композиційні особливості побудови сатиричного і гумористичного портрету.

5 семестр

Змістовий модуль VII. Портрет у тематичній картині.

Тема 13. Історичний портрет.

Особливості історичного портрету. Способи зображення портрету. Узагальнення образу. Аналіз структури побудови портрету. Автопортрет.

Тема 14. Портрет в інтер'єрі.

Особливості побудови портрету в інтер'єрі. Узагальнення образу.

Змістовий модуль VIII. Композиція сюжетно-тематичної картини.

Тема 15. Композиція двохфігурної тематичної картини.

Особливості побудови двохфігурної композиції. Аналіз структури побудови двохфігурної композиції.

Тема 16. Композиція багатофігурної сюжетно-тематичної картини.

Особливості побудови багатофігурної композиції. Аналіз структури побудови багатофігурної композиції.

5. ПРАКТИЧНИЙ КУРС ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ(ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

2 семестр

Змістовий модуль I.

Вступ до композиції. Історія розвитку композиції.

Тема 1. Структура, композиція, конструкція

- 1) Організувати прямокутну або квадратну площину простими геометричними фігурами. Домогтись рівноваги при різній кольоровій взаємодії фігур. Формат А3, матеріали - акварель, гуаш.
- 2) За принципом статичної та динамічної рівноваги організувати 5-7 геометричних фігур. Формат А3, матеріали – туш.
- 3) Організувати прямокутні або квадратну площину з метою виявлення композиційного центру. Формат А3, вільна техніка.

Тема 2. Поняття композиції. Види композиції. Типологія композиційних рішень. Цілісність композиції.

- 1) Організувати елементи в єдину стійку систему на основі їх закономірного чергування. Порушити монотонність введення доповнюючого акценту. Формат А3, матеріали – на вибір студента.
- 2) Виконати серію композицій абстрактного характеру (4 роботи) на основі різних гармонійних поєднань кольорів (споріднених, споріднено – контрастних, контрастних і однотонних). Формат А4, матеріали - акварель, гуаш, акрил.
- 3) Розділити квадратну або прямокутну площину, на рівні або нарівні частини у вертикальному, горизонтальному або діагональному напрямку з використанням 1-3 елементів правильної геометричної форми. Домогтись єдності форми. Формат А3, матеріали - акварель, гуаш, темпера.
- 4) Побудувати симетричну або асиметричну композицію з ахроматичних кольорів (білого та чорного). Формат А3, матеріали туш.

Основні поняття: композиція, закони композиції, правила та прийоми композиції, виражальні засоби образотворчої композиції.

Питання для самоконтролю.

1. Які види композиції та їх характеристика?
2. Які є закони композиції та їх особливості?
3. Які є правила композиції?
4. Що таке композиція?
5. Які є виражальні засоби композиції та їх характеристика?
6. Які особливості «композиції», як навчального предмета?
7. Яка основна мета композиції?
8. Що таке загальні та часткові закони в композиції?
10. Що таке асоціативність в композиції?

Змістовий модуль II.

Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Тема 3. Поняття «стилізації», «інтерпретації», «трансформації». Метод асоціативності.

1) На основі вивчення структурної будови ритмічних мотивів живої та неживої природи, створити асоціативну композицію. Формат А3, матеріали – на вибір студента.

Тема 4. Композиція натюрморту.

1) Створити композицію натюрморту з 4-5 предметів на вибір студента (лінійно-конструктивна побудова). Формат А3, матеріали – графітний олівець.

Основні поняття: стилізація, жанр в образотворчому мистецтві, навчальний та творчий натюрморт, декоративність, творчий процес.

Питання для самоконтролю.

1. Що таке ритм?
2. Які є закони композиції та їх особливості?
3. Які є види натюрморту?
4. Які особливості творчого натюрморту?
5. Що таке стилізація в образотворчому мистецтві?
6. Які є види трансформації в композиції?
7. Що таке «асоціативна композиція»?

3 семестр

Змістовий модуль III.

Узагальнення в композиції.

Тема 5. Природні форми та шляхи їх узагальнення

1) Виконати на окремих аркушах паперу 3 (три) способи графічного узагальнення мотивів живої та неживої природи - лінійне, силуетне (плямове вирішення), комбіноване (логічне поєднання ліній і плям). Формат А3, матеріали - акварель, гуаш, туш.

Тема 6. Орнаментальна композиція

1) Виконати композицію стрічкового (фризового) орнаменту – геометричні (ахроматичне вирішення) та рослинні мотиви (хроматичне вирішення). Формат А3, матеріали - гуаш, темпера, акварель, туш.

Основні поняття: ескіз, поняття «асоціативності», «трансформації» та «стилізації», мотив, орнаментальна композиція.

Питання для самоконтролю.

1. Які є способи узагальнення в композиції?
2. Що є першоосновою орнаменту?
3. Які є види орнаменту?
4. Які є особливості стрічкового орнаменту?
5. Що таке рапорт і рапорт на сітка?
6. Які є способи зображення мотивів?
7. Які особливості композиційної структури орнаментів.

Змістовий модуль IV.

Композиція пейзажу.

Тема 7. Композиція пейзажу.

1) Виконати серію пейзажних малюнків (3 малюнки) максимально наближених до натури. Формат А4, матеріали – акварель, гуаш, темпера, акрил.

Тема 8. Декоративний пейзаж.

1) На основі замальовок, начерків і етюдів створити композицію декоративного пейзажу (графічне вирішення). Формат А3, матеріали – туш, акварель.

Основні поняття: пейзаж, повітряна та лінійна перспектива, точка зору, плановість.

Питання для самоконтролю.

1. Що таке плановість в пейзажі?
2. Які особливості композиційного аналізу в пейзажі?
3. Що таке колорит в пейзажі та його особливості?
4. Які є види пейзажу?
5. Що таке урбаністичний пейзаж?
6. Яка композиційна структура пейзажу?
7. Що таке «стилізація, узагальнення та інтерпретація» в пейзажі?

4 семестр

Змістовий модуль V.

Композиція в книжковій графіці.

Тема 9. Композиція в книжковій графіці.

1) Створити "українську абетку" для дітей. Формат А3, матеріали - на вибір студента.

Основні поняття: книжкова графіка, форзац, суперобкладинка, шрифт, ілюстрація, стиль, формат.

Питання для самоконтролю.

1. Які є складові частини книжки?
2. Які є елементи книги?
3. Які особливості композиції в книжковій графіці?
4. Які є виражальні засоби при оформленні книги?
5. Які є ілюстрація та її види?
6. Які є пропорції книжкових форматів?

Змістовий модуль VI.

Композиція портрету.

Тема 10. Композиція портрету на тему "Мій сучасник."

1) Виконати композицію збірного погрудного портрету на тему: "Мій сучасник". Формат А3, матеріали – на вибір студента.

Тема 11. Композиція гумористичного портрету (шаржу).

1) Виконати дружні шаржі однокласників (2 малюнки). Формат А4, матеріали на вибір студента.

Основні поняття: портрет, камерність, автопортрет, статичність та динамічність в портреті, збірний образ.

Питання для самоконтролю.

1. Які є види портрету?
2. Які є способи зображення портрету?
3. Що таке симетрія та асиметрія?
4. Що таке пропорціювання в портреті?
5. Що таке ракурс в портреті?
6. Що таке «автопортрет» та його композиційні особливості?

5 семестр

Змістовий модуль VII.

Портрет у тематичній картині.

Тема 12. Історичний портрет.

1) Виконати композицію історичного портрету (поясний портрет з руками). Формат А2, матеріали – акварель, гуаш, темпера, акрил, олійні фарби.

Тема 13. Портрет в інтер'єрі.

1) Виконати ескіз однофігурної композицію в інтер'єрі. Формат А3, матеріали – на вибір студента.

Основні поняття: тематична композиція, історичний портрет, етюди, начерки, зоровий та сюжетний центр, «картон».

Питання для самоконтролю.

1. Які особливості komponування однофігурної композиції?
2. Які особливості komponування погрудного та поясного портрету?
3. Які є способи вирішення портрету?
4. Які особливості історичного портрету?
5. Що таке узагальнення образу?
6. Які є етапи виконання композиції портрету?
7. Які є особливості побудови портрету?

Змістовий модуль VIII.

Композиція сюжетно-тематичної картини.

Тема 14. Двохфігурна тематична композиція.

1) Виконати ескіз двохфігурної композиції в інтер'єрі. Формат А3, матеріали – на вибір студента.

Тема 15. Композиція багатофігурної сюжетно-тематичної картини.

1) Виконати ескіз багатофігурної сюжетно-тематичної композиції. Формат А3, матеріали - на вибір студента.

Основні поняття: сюжет, головне та другорядне, «типізація», закон «життєвості».

Питання для самоконтролю.

1. Що таке тематична композиція?
2. Які особливості двохфігурної композиції?
3. Які основні правила композиційного вирішення в багатофігурній композиції?
4. Що таке ритм та ритмічність в композиції?
5. Що таке «типізація» в композиції?
6. Які особливості динамічної та статичної композиції?

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота включає в себе опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу та виконання замальовок, композиційних начерків, ескізів і кольорових етюдів до кожної теми лабораторних занять.

1) Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу

2 семестр

Змістовий модуль I. Вступ до композиції. Історія розвитку композиції.

Тема 1. Структура, композиція, конструкція.

Історичні аспекти розвитку композиції. Композиція як наука і як предмет.
Закони композиції. Правила, прийоми композиції. Виразальні засоби композиції.
Структура композиції. Конструкція в композиції. Мета композиції.

Література

Антонович Є. А. Малюнок і живопис [Текст]: методичні рекомендації/ Є. А. Антонович, В. А. Шпільчак. – К., 1990. - 28 с.

Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Програми для шкіл □ класів □ з поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва та архітектури в I-XI класах. – К., 1990.

Волков Н. В. Геометрия и композиция картин / Н. В. Волков. – М.: Искусство, 1990. – 132 с.

Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти: навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів/ М. А. Кириченко, - К. : Вища школа, 2002. – 188 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись/ Р. М. Кирцер. – М.: Высшая школа, 1992. - 270 с.

Ли Н. Г. Основы академического рисунка/ Н. Г. Ли. — М.: Эксмо, 2005. — 480 с.

Михайленко В. Є. Основи композиції/ В. Є. Михайленко. – К.: Каравела, 2004. – 304 с.

Ростовцев Н. Н. Учебный рисунок/ Н. Н. Ростовцев. — М.: Просвещение, 1976. — 238 с.

Рисунок. Живопись. Композиция [Текст]: хрестоматия/ сост.: Н. Н. Ростовцев, С. Е. Игнатьев, Е. В. Шорохов. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с.

Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції [Текст]: навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей/ Н. О. Урсу, Б. М. Негода, В. А. Гнатюк, І. П. Міхалевська. - Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. держ. унів., 2004. - 61 с.

Тема 2. Поняття композиції. Види композиції. Типологія композиційних рішень. Цілісність композиції.

Основні види композиції та їх характеристика. Методи досягнення формально-площинного звучання композиції. Статичність та динамічність. Цілісність та врівноваження в композиції.

Використання виразальних засобів композиції в сучасних живописних та графічних творах.

Література

Волков Н. В. Геометрия и композиция картин/ Н. В. Волков. – М.: Искусство, 1990. – 132 с.

Михайленко В. Є. Основи композиції/ В. Є. Михайленко. – К.: Каравела, 2004. – 304 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись/ Р. М. Кирцер. – М.: Высшая школа, 1992.- 270 с.

Кулебакин Г. И. Рисунок и основы композиции [Текст]: учеб. пособие для средних проф.-тех. училищ/ Г. И. Кулебакин. – М.: Высшая школа, 1978. – 117 с.: ил.– (Профтехобразование. Деревообрабатывающая промышленность).

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

Тема 3. Поняття «стилізації», «інтерпретації», «трансформації». Метод асоціативності.

Компоненти композиції. Трансформація форми та її особливості. Стилізація та узагальнення в композиції. Асоціативна композиція та її особливості. Колір в композиції. Ритм та ритмічність. Ньюанс.

Література

Волков Н. В. Геометрия и композиция картин/ Н.В. Волков. – М.: Искусство, 1990. – 132 с.

Голубева О. Л. Основы композиции [Текст]: учебник/ О. Л. Голубева. – 2-е изд. – М.: Искусство, 2004. – 120 с.: цв. ил.

Кириченко М. А. Основы образотворчої грамоти: навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів/ М. А. Кириченко, - К.: Вища школа, 2002. – 188 с.

Корепанова О. А. Композиция от А до Я. Ассоциативная композиция [Текст]: [учеб.-метод. пособие]/ О. А. Корепанова. – Ростов н/Д: Феникс, 2014. – 458 с. – (Профессиональное мастерство). – Библиогр.: с. 451–453.

Тихонов С. В. Рисунок: учебное пособие для студентов архитектурных специальностей вузов/ С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. – 295 с.

Змістовий модуль II. Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Тема 4. Композиція натюрморту.

Види натюрморту. Композиція навчального та творчого натюрморту. Аналіз композиційної структури натюрморту. Симетрія та асиметрія та її види в композиції. Композиційний центр і способи його організації.

Література

Кириченко М. А. Основы образотворчої грамоти : навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів / М. А. Кириченко, - К. : Вища школа, 2002. – 188 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись/ Р. М. Кирцер. – М.: Высшая школа, 1992.- 270 с.

Ростовцев Н. Н. Академический рисунок: Учеб.для студентов худож.-граф. Фак. пед. ин-тов. – 2-е узд., доп. И перераб./ Н. Н. Ростовцев. — М.: Просвещение, 1984. — 240 с., ил.

Сухенко В. О. Рисунок [Текст]: методичні рекомендації/ В. О. Сухенко. - К.: "BONA MENTE", 2004. - 184 с.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

3 семестр

Змістовий модуль III.

Узагальнення в композиції.

Тема 5. Природні форми та шляхи їх узагальнення.

Стилізація та узагальнення в композиції. Поняття метричних та ритмічних композицій. Плямове, лінійне та комбіноване узагальнення та його особливості. Хроматичне та ахроматичне вирішення композицій.

Література

Рисунок. Живопись. Композиция [Текст]: хрестоматия/ сост.: Н. Н. Ростовцев, С. Е. Игнатьев, Е. В. Шорохов. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с.

Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції [Текст]: навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей/ Н. О. Урсу, Б. М. Негода, В. А. Гнатюк, І. П. Міхалевська. - Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. держ. унів., 2004. - 61 с.

Тема 6. Орнаментальна композиція.

Структура орнаменту, класифікація орнаментів та їх особливості. Відкрита та замкнута композиція. Тектоніка форми. Декоративність в графічних та живописних творах.

Література

Аксенов Ю. Цвет и линия. Практическое руководство по рисунку и живописи/ Ю. Аксенов. - М. Левидов., 1986. – 326 с.

Михайленко В. Є. Основи композиції/ В. Є. Михайленко. – К. : Каравела, 2004. – 304 с.

Рисунок. Живопись. Композиция [Текст]: хрестоматия/ сост.: Н. Н. Ростовцев, С. Е. Игнатьев, Е. В. Шорохов. – М. : Просвещение, 1989. – 207 с.

Змістовий модуль IV.

Композиція пейзажу.

Тема 7. Композиція пейзажу.

Види пейзажу. Особливості композиційної будови пейзажу. Лінія горизонту. Лінійна та повітряна перспектива. Масштаб глибини, ширини та висоти. Композиція пейзажу та її вплив на формат. Колористичне рішення пейзажу.

Література

Рисунок. Живопись. Композиция [Текст]: хрестоматия/ сост.: Н. Н. Ростовцев, С. Е. Игнатьев, Е. В. Шорохов. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с.

Ростовцев Н. Н. Учебный рисунок / Н. Н. Ростовцев. — М. : Просвещение, 1976. — 238 с.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

Тема 8. Декоративний пейзаж.

Поняття декоративності в композиції. Поняття типового образу в мистецтві. Стилізація в пейзажі та її особливості.

Література

Михайленко В. Є. Основи композиції/ В. Є. Михайленко. – К.: Каравела, 2004. – 304 с.

Рисунок. Живопись. Композиция [Текст]: хрестоматия/ сост.: Н. Н. Ростовцев, С. Е. Игнатьев, Е. В. Шорохов. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с.

Ростовцев Н. Н. Учебный рисунок/ Н. Н. Ростовцев. — М.: Просвещение, 1976. — 238 с.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

4 семестр

Змістовий модуль V.

Композиція в книжковій графіці.

Тема 9. Композиція в книжковій графіці.

Поняття стилю та стильові особливості в композиції. Книжкова графіка. Пропорції в композиції. Складові частини книжки та їх особливості. Колір в композиції та його особливості.

Література

Декоративно-ужиткове мистецтво: словник. — У 2-х т./ під ред. Я. П. Запаса. — Львів: Афіша, 2000.

Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції [Текст]: навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей/ Н. О. Урсу, Б. М. Негода, В. А. Гнатюк, І. П. Міхалевська. - Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. держ. унів., 2004. - 61 с.

Змістовий модуль VI.

Композиція портрету.

Тема 10. Композиція портрету на тему «Мій сучасник».

Види портрету. Композиція портрету та її особливості. Композиційна структура та аналіз в композиції портрету. Узагальнений образ в композиції. Тональний контраст та його особливості.

Література

Антонович Є. А. Малюнок і живопис [Текст]: методичні рекомендації/ Є. А. Антонович, В. А. Шпільчак. — К., 1990. - 28 с.

Антонович Є. А. Малюнок і живопис [Текст]: методичні рекомендації /Є. А. Антонович, В. А. Шпільчак. — К., 1990. — 28 с.

Баммес Г. Л. Изображение фигуры человека/ Г. Л. Баммес. — Берлин, 2007. — 326 с.

Басанець Л. В. Живопис [Текст]/ Л. В. Басанець. — Одеса : ОДП, 2002 – 128 с.

Волков Н. В. Геометрия и композиция картин/ Н.В. Волков. — М. : Искусство, 1990. — 132 с.

Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти: навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів/ М. А. Кириченко, - К.: Вища школа, 2002. — 188 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись / Р. М. Кирцер. — М.: Высшая школа, 1992.- 270 с.

Кулебакин Г. И. Рисунок и основы композиции [Текст]: учеб. пособие для средних проф.-тех. училищ / Г. И. Кулебакин. — М. : Высшая школа, 1978. — 117 с.: ил.— (Профтехобразование. Деревообрабатывающая промышленность).

Сухенко В. О. Рисунок [Текст]: методичні рекомендації/ В. О. Сухенко. - К.: "BONA MENTE", 2004. - 184 с.

Тихонов С. В. Рисунок/ С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — 212 с.

Тема 11. Композиція гумористичного портрету (шаржу).

Особливості композиції сатиричного та іронічного портрету. Узагальнення образу та ідеалізація в композиції. Основні засоби вираження гумористично портрету.

Література

Ростовцев Н. Н. Рисование головы человека/ Н. Н. Ростовцев. — М.: Свет, 1989. — 215 с.

Сухенко В. О. Рисунок [Текст]: методичні рекомендації/ В. О. Сухенко. - К. : "BONA MENTE", 2004. - 184 с.

Тихонов С. В. Рисунок/ С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — С. 217—222.

Шаров В. С. Академическое обучение изобразительному искусству. Рисунок. Живопись. Станковая композиция. Пленэр: [учеб. пособие]/ В. С. Шаров. — М. : Эксмо, 2013. — 648 с.: ил.

5 семестр

Змістовий модуль VII.

Портрет у тематичній картині.

Тема 12. Історичний портрет.

Особливості однофігурної композиції. Аналіз композиційної структури однофігурної композиції. Узагальнення в портреті.

Література

Ростовцев Н. Н. Рисование головы человека / Н. Н. Ростовцев. – М. : Свет, 1989. – 215 с.

Шаров В. С. Академическое обучение изобразительному искусству. Рисунок. Живопись. Станковая композиция. Пленэр: [учеб. пособие]/ В. С. Шаров. – М.: Эксмо, 2013. – 648 с.: ил.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М. : Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

Тема 13. Портрет в інтер'єрі.

Особливості композиції портрету в інтер'єрі. Правила компоновання портрету.

Література

Баммес Г. Л. Изображение фигуры человека/ Г. Л. Баммес. – Берлин, 2007. – 326 с.

Ростовцев Н. Н. Рисование головы человека/ Н. Н. Ростовцев. – М. : Свет, 1989. – 215 с.

Сухенко В. О. Рисунок [Текст] : методичні рекомендації / В. О. Сухенко. - К. : "BONA MENTE", 2004. - 184 с.

Тихонов, С. В. Рисунок / С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — С. 217—222.

Шаров В. С. Академическое обучение изобразительному искусству. Рисунок. Живопись. Станковая композиция. Пленэр : [учеб. пособие]/ В. С. Шаров. – М. : Эксмо, 2013. – 648 с.: ил.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М. : Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

Змістовий модуль VIII.

Композиція сюжетно-тематичної картини.

Тема 14. Двохфігурна тематична композиція.

Основні закономірності побудови двохфігурної композиції. Основні композиційні закономірності, правила, прийоми та засоби побудови.

Закон життєвості в тематичній композиції. Сюжет композиції. Етюд. Картон. Розробка композиції тематичної картини.

Література

Баммес Г. Л. Изображение фигуры человека/ Г. Л. Баммес. – Берлин, 2007. – 326 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись / Р. М. Кирцер. – М.: Высшая школа, 1992.- 270 с.

Тихонов С. В. Рисунок/ С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — С. 217—222.

Шорохов, Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М. : Просвещение, 1978. – 160 с.: ил.

Тема 15. Композиція багатофігурної сюжетно-тематичної картини.

Розробка композиції багатофігурної сюжетно-тематичної картини. Основні закономірності побудови багатофігурних композицій, правила, прийоми та засоби вираження.

Література

Антонович Є. А. Малюнок і живопис [Текст]: методичні рекомендації /Є. А. Антонович, В. А. Шпільчак. – К., 1990. – 28 с.

Баммес Г. Л. Изображение фигуры человека / Г. Л. Баммес. – Берлин, 2007. – 326 с.

Кирцер Р. М. Рисунок и живопись / Р. М. Кирцер. – М. : Высшая школа, 1992.- 270 с.

Тихонов С. В. Рисунок/ С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — 212 с.

Шорохов Е. В. Композиция [Текст]: учеб. пособие для учащихся пед. училищ по специальности № 2003 «Преподавание черчения и рисования»/ Е. В. Шорохов, Н. Г. Козлов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с. : ил.

Шаров В. С. Академическое обучение изобразительному искусству. Рисунок. Живопись. Станковая композиция. Пленэр: [учеб. пособие]/ В. С. Шаров. – М.: Эксмо, 2013. – 648 с.: ил.

2) підготовка до практичних та лабораторних занять.

2 семестр

Змістовий модуль І. Вступ до композиції. Історія розвитку композиції.

Тема 1. Структура, композиція, конструкція

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: організувати прямокутну або квадратну площину простими геометричними фігурами (5-7 фігур). Домогтись рівноваги при різній кольоровій взаємодії фігур.

2) Виконати композиційні ескізи до завдання: за принципом статичної та динамічної рівноваги організувати 5-7 геометричних фігур.

3) Виконати композиційні ескізи до завдання: організувати прямокутні або квадратну площину з метою виявлення композиційного центру.

Тема 2. Поняття композиції. Види композиції. Типологія композиційних рішень. Цілісність композиції.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: організувати елементи в єдину стійку систему на основі їх закономірного чергування. Порушити монотонність введення доповнюючого акценту.

2) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати серію композицій абстрактного характеру (4 роботи) на основі різних гармонійних поєднань кольорів (споріднених, споріднено-контрастних, контрастних і однотонових).

3) Виконати композиційні ескізи до завдання: розділити квадратну або прямокутну площину, на рівні або нарівні частини у вертикальному, горизонтальному або діагональному напрямку з використанням 1-3 елементів правильної геометричної форми. Домогтись єдності форми. Формат А3, матеріали - акварель, гуаш, темпера.

4) Виконати композиційні ескізи до завдання: побудувати симетричну або асиметричну композицію з ахроматичних кольорів (білого та чорного).

Тема 3. Поняття «стилізації», «інтерпретації», «трансформації». Метод асоціативності.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: на основі вивчення структурної будови ритмічних мотивів живої та неживої природи, створити асоціативну композицію.

Змістовий модуль II. Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Тема 4. Композиція натюрморту.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: створити композицію натюрморту з 4-5 предметів на вибір студента (лінійно-конструктивна побудова).

3 семестр

Змістовий модуль III. Узагальнення в композиції.

Тема 5. Природні форми та шляхи їх узагальнення

2) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати на окремих аркушах паперу 3 (три) способи графічного узагальнення мотивів живої та неживої природи - лінійне, силуетне (плямове вирішення), комбіноване (логічне поєднання ліній і плям).

Тема 6. Орнаментальна композиція

2) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати композицію стрічкового (фризового) орнаменту – геометричні (ахроматичне вирішення) та рослинні мотиви (хроматичне вирішення).

Змістовий модуль IV. Композиція пейзажу.

Тема 7. Композиція пейзажу.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати серію пейзажних малюнків (3 малюнки) максимально наближених до натури.

Тема 8. Декоративний пейзаж.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: на основі замальовок, начерків і етюдів створити композицію декоративного пейзажу (графічне вирішення).

4 семестр

Змістовий модуль V. Композиція в книжковій графіці.

Тема 9. Композиція в книжковій графіці.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: створити "українську абетку " для дітей.

Змістовий модуль VI. Композиція портрету.

Тема 10. Композиція портрету на тему " Мій сучасник."

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати композицію збірного погрудного портрету на тему: "Мій сучасник".

Тема 11. Композиція гумористичного портрету (шаржу).

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати дружні шаржі однокласників.

5 семестр

Змістовий модуль VII. Портрет у тематичній картині.

Тема 12. Історичний портрет.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати композицію історичного портрету (поясний портрет з руками).

Тема 13. Портрет в інтер'єрі.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати ескіз однофігурної композиції в інтер'єрі.

Змістовий модуль VIII. Композиція сюжетно-тематичної картини.

Тема 14. Двохфігурна тематична композиція.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати ескіз двохфігурної композиції в інтер'єрі.

Тема 15. Композиція багатофігурної сюжетно-тематичної картини.

1) Виконати композиційні ескізи до завдання: виконати ескіз багатофігурної сюжетно-тематичної композиції.

3) Підготовка до виконання модульних контрольних робіт з курсу «Композиція»

2 семестр

Змістовий модуль I. Вступ до композиції. Історія розвитку композиції.

Модульна контрольна робота 1 - Створити композицію тематичного натюрморту з 5-7 предметів і драперій – формат А2, матеріали – акварель, гуаш, темпера, акрил.

Змістовий модуль II. Відкрита та замкнута композиція. Композиція натюрморту.

Модульна контрольна робота 2 – Створити композицію декоративного натюрморту з 5 -7 предметів та драперій – формат А2, матеріали – гуаш, темпера, акрил.

3 семестр

Змістовий модуль III. Узагальнення в композиції.

Модульна контрольна робота 3 – Створити композицію пейзажу, максимально наближеного до природи – формат А2, матеріали – акварель, гуаш, темпера, акрил, олійні фарби.

Змістовий модуль IV. Композиція пейзажу.

Модульна контрольна робота 4 – Створити композицію урбаністичного пейзажу (декоративне вирішення) – формат А 2, матеріали – гуаш, темпера, акрил.

4 семестр

Змістовий модуль V. Композиція в книжковій графіці.

Модульна контрольна робота 5 – Створити книжкову композицію (форзац, початок тексту, ілюстрацію, кінцівку тексту) – формат А 2, матеріали – гуаш, темпера, акрил.

Змістовий модуль VI. Композиція портрету.

Модульна контрольна робота 6 – Створити композицію поясного портрету з руками – формат А2, матеріали – акварель, гуаш, темпера, олія.

5 семестр

Змістовий модуль VII. Портрет у тематичній картині.

Модульна контрольна робота 7 – Створити двохфігурну композицію – формат А2, матеріали – гуаш, темпера, олія.

Змістовий модуль VIII. Композиція сюжетно-тематичної картини.

Модульна контрольна робота 8 – Створити багатофігурну сюжетно-тематичну композицію – формат А2, матеріали – гуаш, темпера, олія.

4) Систематизація вивченого матеріалу перед заліком та екзаменом

2 семестр – контрольна робота

Створити композицію натюрморт з 4-5 побутових предметів та драперії. Виконати лінійно-конструктивну побудову предметів. Тонкою лінією показати ділянки світла, власної та падаючої тіні. Формат А3, матеріали – графітний олівець.

3 семестр

Залікова робота

Створити композицію пейзажу (хроматичне рішення). Формат А3, матеріали – акварель, гуаш, темпера.

4 семестр

Залікова робота

Створити композицію збірного поясного портрету з руками. Формат А3, матеріали – акварель, гуаш, темпера.

Екзамен проводиться формі виконання письмової (1 год.) та практичної роботи (3 год.)

Екзаменаційні питання (теоретичні) з курсу «Композиція»

1. Історія розвитку композиції.
2. Предмет композиції. Значення композиції при вивченні образотворчого мистецтва.
3. Композиція сюжетно-тематичної картини.
4. Композиція навчального натюрморту.
5. Композиція пейзажу, як жанру станкового живопису.
6. Правила композиції. Їх характеристика.
7. Основні закони орнаментальної композиції.
8. Виразальні засоби в композиції.
9. Види орнаментів та їх класифікація.
10. Особливості композиційної структури.
11. Композиція в книжковій графіці.
12. Загальний принцип організації композиційної рівноваги на площині. Статична і динамічна рівновага.
13. Сюжетно-композиційний центр, його особливості, засоби вираження.
14. Закони композиції, їх характеристика.
15. Побудова монокомпозиції за темою натюрморту.
16. Симетрія та асиметрія – як основні правила композиції.
17. Види композиції і їх визначальний фактор.
18. Особливості побудови композиції пейзажу.
19. Композиція портрету та її особливості.
20. Організація площини за принципом “Золотого перерізу”
21. Значення композиційного закону контрастів.
22. Загальні закономірності побудови композиції портрету.
23. Колір як засіб композиції.
24. Принципи трансформації рослинних форм в орнаментальні мотиви.
25. Мотив – основний елемент орнаменту. Рапорт і рапортна сітка.

Екзаменаційні питання (практичні) з дисципліни «Композиція»

1. Виконати ескіз композиції урбаністичного пейзажу.
2. Побудувати стрічкові орнаментальні ряди на основі стилізованих мотивів рослинного і тваринного світу, Рішення: лінійне, лінійно-прямокутне (комбіноване).
3. Розмістити на площині 3-4 гіпсові геометричні фігури в академічну постановку натюрморту. Ахроматичне рішення.
4. Виконати ескіз композиції інтер'єру художньої майстерні.
5. Виконати ескіз композиції сатиричного портрету або шаржу.
6. Виконати ескіз композиції декоративного пейзажу. Холодна кольорова гамма.
7. Виконати асоціативну композицію. Рішення плоскіне, хроматичне.

8. Побудувати рапортну композицію на основі простої сітчастої ритмічної побудови. Вирішення: лінійне або лінійно-плямове (комбіноване).
9. Побудувати симетричну композицію з ахроматичних кольорів: білого та чорного.
10. Організувати на площині геометричні елементи однакової форми, але різних розмірів, розміщуючи їх на різних відстанях один від одного і різних поворотах.
11. Використовуючи композиційні прийоми, виконати ескіз вітальної листівки. Графічне вирішення.
12. Трансформувати пластичну форму одиночних тваринних мотивів в орнаментальну композицію з доповненням елементами фантастики. Хроматичне вирішення.
13. На основі трансформованих мотивів тваринного та рослинного світу створити асиметричну композицію на тему: «Зоопарк».
14. За принципом динамічної рівноваги організувати 5 -7 фігур правильної геометричної форми, використовуючи контраст кольору і світла.
15. Виконати ескіз декоративного панно на основі стилізованих архітектурних мотивів. Рішення хроматичне.
16. Виконати ескіз композиції творчого натюрморту на тему: «Атрибути художника». Тепла кольорова гамма.
17. Виконати ескіз композиції портрету на тему: «Мій сучасник». Домогтися композиційної рівноваги, характерного кольорового трактування художнього образу.
18. Побудувати композицію морського пейзажу (поєднання морського простору із забудовою на березі зі складним рельєфом).
19. Виконати ескіз форзацу книги. Використовувати різні графічні елементи: малюнок, шрифт. Використовувати обмежену кольорову палітру.
20. Виконати композицію на асоціативне відтворення в кольорі пори року. Реалізувати домінують, використовуючи контраст кольору.
21. Розробити ескіз пейзажу при різних положеннях точки зору відносно лінії горизонту (точка зору знаходиться вище лінії горизонту, нижче лінії горизонту, на одному рівні).
22. Створити асоціативну композицію. Вільна інтерпретація форм та кольору.
23. За принципом статичної рівноваги організувати площину симетричними фігурами контрастних кольорів.
24. Виконати ескіз композиції декоративного натюрморту. Виразальні засоби: лінія, пляма, колір.
25. Створити ескіз плакату на тему: «Виставка молодих художників» в обмеженій кольоровій палітрі. Домогтися пластичної єдності шрифту і зображення.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

В якості індивідуального завдання пропонується виконання «картону» до кожного змістового модуля в кожному семестрі. Термін «Картон» в мистецтві - це підсобний малюнок, який виконується в розмір майбутнього твору для уточнення малюнка та тонального рішення майбутньої композиції.

2 семестр

Змістовий модуль І. Створити композицію тематичного натюрморту з 5-7 предметів і драперій.

Змістовий модуль ІІ. Створити композицію декоративного натюрморту.

3 семестр

Змістовий модуль III. Створити композицію пейзажу, максимально наближеного до натури.

Змістовий модуль IV. Створити композицію урбаністичного пейзажу (декоративне вирішення)

4 семестр

Змістовий модуль V. Створити книжкову композицію (форзац, початок тексту, ілюстрацію, кінцівку тексту)

Змістовий модуль VI. Створити композицію поясного портрету з руками.

5 семестр

Змістовий модуль VII. Створити двохфігурну композицію. Формат А2. Матеріали: олівець, вугілля, сангіна, соус.

Змістовий модуль VIII. Створити багатофігурну сюжетно-тематичну композицію.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, лабораторні заняття, самостійна робота та самостійне опрацювання літератури, індивідуальна робота, робота в мережі Інтернет.

8. ОЦІНЮВАННЯ

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

- перевірка виконання поточних практичних робіт;
- перевірка перебігу індивідуальних та самостійних завдань;
- виконання модульних контрольних робіт;
- контрольна робота, залік та екзамен, як підсумковий засіб діагностики успішності.

Поточне оцінювання.

2 і 3 семестри

Заліковий кредит 1

Поточний контроль								Модульний контроль				Загальна кількість балів	
Модуль 1								Модуль 2					
Змістовий модуль I		Змістовий модуль II		Змістовий модуль III		Змістовий модуль IV		ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	МКР 3	МКР 4	
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8		15	15	15	15	
6	8	3	3	3	3	3	3	8					100
40								60					

4 семестр

Заліковий кредит 2

Поточний контроль				Модульний контроль		Загальна кількість балів
Модуль 1				Модуль 2		
Змістовий модуль V	Змістовий модуль VI		ІНДЗ	МКР 5	МКР 6	100
Т 9	Т 10	Т 11		30	30	
11	15	10				
40				60		

5 семестр

Заліковий кредит 3

Поточний контроль					Модульний контроль		Загальна кількість балів
Модуль 1					Модуль 2		
Змістовий модуль VII		Змістовий модуль VIII		ІНДЗ	МКР 7	МКР 8	100
Т 12	Т 13	Т 14	Т 15		30	30	
8	8	10	10				
40					60		

Практичні завдання змістових модулів:

Оцінка за 40-бальною шкалою	Оцінка за 15-бальною шкалою	Оцінка за 12-бальною шкалою	Оцінка за 10-бальною шкалою	Оцінка за 5-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за 3-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
33-40	12-15	10-12	9-10	5	4	3	" Відмінно" - практичні роботи відповідають темі, виконані на високому художньому рівні, технічно бездоганні,

							включають творчий підхід у композиційному і колористичному вирішенні.
25-32	9-11	8-9	7-8	4	3		"Добре" – практичні роботи відповідають обраній темі, але мають незначні технічні недоліки.
17-24	6-10	5-7	5-6	3	2	2	"Задовільно" – практичні роботи виконані на недостатньому художньому рівні, технічно недосконалі.
5-8	4-5	3-4	3-4	2			"Незадовільно", з можливістю повторного складання; - практична робота частково висвітлює тему, виконана на низькому технічному рівні.
0-4	0-3	0-2	0-2	0-1	0-1	0-1	"Незадовільно", з обов'язковим повторним курсом; - практичні роботи не висвітлюють тему, виконані на низькому технічному рівні, або зовсім відсутнє знання техніки виконання.

Оцінювання модульних контрольних робіт:

Оцінка за 60-бальною шкалою	Оцінка за 30-бальною шкалою	Оцінка за 15-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
54-60	27-30	14-15	" <i>Відмінно</i> " – творчі роботи відповідають темі, виконані на високому художньому рівні, технічно бездоганні, включають творчий підхід у композиційному і колористичному вирішенні.
39-53	20-26	11-13	" <i>Добре</i> " – творчі роботи відповідають обраній темі, але мають незначні технічні недоліки.
30-38	15-19	8-10	" <i>Задовільно</i> " – творчі роботи виконані на недостатньому художньому рівні, технічно недосконалі.
19-29	10-14	5-7	" <i>Незадовільно</i> ", з можливістю повторного складання; - творча робота частково висвітлює тему, виконана на низькому технічному рівні.
0-18	0-9	0- 4	" <i>Незадовільно</i> ", з обов'язковим повторним курсом; - практичні роботи не висвітлюють тему, виконані на низькому технічному рівні, або зовсім відсутнє знання техніки виконання.

Залік проходить у формі перегляду, студенти готують експозицію творів виконаних за відповідний семестр (практичні завдання, самостійна та індивідуальна робота, модульні контрольні роботи). Виводиться підсумкова оцінка. В разі якщо студент на згідний із отриманими балами вір може скласти залік.

Залік проводиться у формі виконання практичної роботи. Час проведення заліку становить 4 години.

50-60 балів студент отримує за виконане практичне завдання відповідно до теми та на високому художньому рівні, технічно бездоганне, включають творчий підхід у композиційному і колористичному вирішенні.

40-49 балів студент отримує за виконане практичне завдання відповідно до теми та в повній мірі, але допущені незначні технічні помилки.

30-39 балів студент отримує за виконане практичне завдання відповідно до теми та на достатньому рівні, проте присутні помилки в композиційній будові твору та технічно недосконале виконання.

20-29 балів студент отримує за виконання практичного завдання, яке частково висвітлює тему та на низькому рівні, присутні помилки в композиційній будові твору та технічно недосконале виконання.

1-18 балів студент отримує за виконання практичного завдання, яке не висвітлює тему, містить грубі помилки в композиції твору та відсутнє знання техніки виконання.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, ілюстративні матеріали.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аксенов Ю. Цвет и линия. Практическое руководство по рисунку и живописи /Ю. Аксенов, М. Левидов., 1986. – 326 с.
2. Антонович Є. А. Малюнок і живопис [Текст]: методичні рекомендації /Є. А. Антонович, В. А. Шпільчак. – К., 1990. – 28 с.

3. Баммес Г. Л. Изображение фигуры человека / Г. Л. Баммес. – Берлин, 2007. – 326 с.
4. Бартенев И. А. Батажкова В. Н. Нариси історії архітектурних стилів : навчальний посібник / І. А. Бартенев. - М. : Образотворче мистецтво, 1983. - 124 с.
5. Барщ А. О. наброски и зарисовки / А. О. Барщ. — М. : Искусство, 1970. — 166 с.
6. Басанець Л. В. Живопис [Текст] / Л. В. Басанець. – Одеса : ОДП, 2002 – 128 с.
7. Бойчук В.М. Практичне кольорознавство: методичні рекомендації / В.М. Бойчук / Луцьк: Твердиня, 2011. – 30 с.
8. Валериус С. С. Монументальная живопись. Современные проблемы: учебное пособие для студентов художественных заведений / С. С. Валериус - М.: Искусство, 1979. - 200 с.
9. Волков Н. В. Геометрия и композиция картин / Н.Волков. – М. : Искусство, 1990. – 132 с.
10. Декоративно-ужиткове мистецтво: словник. — У 2-х т./ під ред. Я.П.Запасака.– Львів: Афіша, 2000.
11. Жданова Н. С. Перспектива: учебное пособие / Н. С. Жданова. – М. : Владос, 2004. – 224 с.
12. Кириченко М. А. Основы образотворчої грамоти : навчальний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів / М. А. Кириченко, - К. : Вища школа, 2002. – 188 с.
13. Кирцер Р. М. Рисунок и живопись / Р. М. Кирцер. – М. : Высшая школа, 1992.- 270 с.
14. Корниенко, В.С. О законах красоты : К вопросу о сущности эстетических явлений в действительности и в искусстве : монография / В.С. Корниенко. Х. : ХДУ, 1970. - 224 с.
15. Кулебакин, Г. И. Рисунок и основы композиции [Текст] : учеб. пособие для средних проф.-тех. училищ / Г. И. Кулебакин. – М. : Высшая школа, 1978. – 117 с.: ил.– (Профтехобразование. Деревообрабатывающая промышленность).
16. Ли, Н. Г. Основы академического рисунка / Н. Г. Ли. — М.: Эксмо, 2005. — 480 с..
17. Мельник А. М. Український живопис ХХ – ІХ ст.: Альбом / А. М. Мельник. – К. : Галерея, 2007. – 304 с.
18. Михайленко В. Є. Основы композиції / В. Є. Михайленко. – К. : Каравела, 2004. – 304 с.
19. Придатко Т. В. Мистецтво України 1991-2003 / Т. В. Придатко, З. В. Чегусова, Т. Ю. Склярєнко. – К. : Мистецтво, 2003. – 256 с.
20. Прищенко С.В. Кольорознавство: навч. посібник/ за ред. проф. Є.А.Антоновича. — К.: Альтерпрес, 2010. — 354 с.
21. Ратничин В. М. Перспектива : учеб. пособие для студентов художественного института / В. М. Ратничин. – К. : Вища школа, 1992. – 232 с.
22. Ростовцев, Н. Н. Академический рисунок: Учеб.для студентов худож.-граф. Фак.. пед.. ин-тов. – 2-е узд., доп. И перераб. / Н. Н. Ростовцев. — М. : Просвещение, 1984. — 240 с., ил.
23. Ростовцев Н. Н. Рисование головы человека / Н. Н. Ростовцев. – М. : Свет, 1989. – 215 с.
24. Ростовцев, Н. Н. Учебный рисунок / Н. Н. Ростовцев. — М. : Просвещение, 1976. — 238 с.
25. Стасюк Н.Г., Киселева Т. Ю., Орлова И. Г., Основы архитектурной окмпозиции. Учебное пособие / Стасюк Н. Г., Киселева Т. Ю., Орлова И. Г., – М.: Архитектура – С, 2004, -96 с.
26. Сухенко В. О. Рисунок [Текст] : методичні рекомендації / В. О. Сухенко. - К. : "BONA MENTE", 2004. - 184 с.
27. Тихонов, С. В. Рисунок / С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М.: Стройиздат, 1983. — С. 217—222.
28. Тихонов, С. В. Рисунок: учебное пособие для студентов архитектурных специальностей вузов /С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. — М. : Стройиздат, 1983. –295 с.
29. Український авангард 1910-1930 років: альбом. — К.: Мистецтво, 1996.
30. Урсу Н. О. Теоретичні основи композиції [Текст] : навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей / Н. О. Урсу, Б. М. Негода, В. А. Гнатюк, І. П. Міхалевська. - Кам'янець-Подільський : Кам.-Под. держ. унів., 2004. - 61 с.
31. Шаров, В. С. Академическое обучение изобразительному искусству. Рисунок. Живопись. Станковая композиция. Пленэр : [учеб. пособие] / В. С. Шаров. – М. : Эксмо, 2013. – 648 с.: ил.

Навчально-методичне видання

Тарасюк Іван Іванович

КОМПОЗИЦІЯ

Методичні рекомендації до курсу «Композиція» для викладачів і студентів напрямку 02 культура і мистецтво, спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Друкується в авторській редакції

Підп. до друку 20.11.2017 р. Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman. Обсяг – 1,3 ум. друк. арк.
Тираж 50 прим.

Видавець і виготовлювач – ПП ВМА «Терен»
43025 м. Луцьк, вул. Гаврилюка, 14
Тел.: 050-2956548, 096-5880970